

A 25 éves Patronázs Egyesület

I.

Bevezetés

A mózesi törvények évezredes szociálpolitikai rendelkezései minden adandó alkalommal *kötelezettségévé teszik Izrael népének az elhagyottak, az özvegyek és árvák istápolását*. A patriarchális földművelő társadalomira szabott eme törvények igen előrelátóan nemcsak intellemként, nemcsak figyelmeztetésnek hagyják meg a mostoha szociális viszonyok közé került társadalmi egyedekről való gondoskodást de *intézményesen biztosítják* megélhetésüket és megállapítják a *szociális segítségnek azt a minimumát*, mely életük fönntartását lehetővé teszi. A szétszóródás, a galut évezredei alatt e rendelkezések *morális imperatívusszá nemessülnek* és a zárt társadalmi életet élő zsidóság magától értetődően gondoskodik a rászorulóknak segítségéről. A ma már sokszor — sajnos — alap nélkül hangoztatott zsidó erény: *a szolidaritás*, a kölcsönös segítség ezekben az évszázadokban igazán *eleven valóság* s a gettó sötét árnyékait a felebaráti szeretet ragyogó cselekedetei világosítják meg.

A XIX. század politikai és eszmeáramlatai lebontják a zsidóság köré vont válaszfalakat is és az erős ütemben fejlődő kapitalizmus felbomlasztja az eddig zárt társadalmi egységeket, megteremti a modern idők legtipikusabb alakját: a bérmunkást és evvel egyidejűleg az ipari proletariátust. Megindul a nagyvárosok felé tódulás és szinte egy generáción belül lejátszódik századunk legnagyobb tragédiája: az eddig zárt egységet alkotó család elemeire való bomlása. Tömeg jelenséggel állunk itt szemben. A nagyipari civilizációval együtt jár a nyomor terjedése és megjelenik a fórumon a modern idők legszomorúbb produktuma: *az elhagyott, a züllés veszélyének kitétt, a bűnöző gyermek és fiatalok*.

Az államhatalom sem hunyhatja be immár a szemét e tömegjelenség elől és a magyar törvényhozás soha el nem múló dicsősége az 1901. évi VIII. és XXI. törvénycikkek, amelyek kimondják a nagy alapelvet, hogy *minden elhagyott gyermeknek joga van az állam gondozására*.

Majd az 1907. évi, ú. n. „60 ezres” rendelet még *kibővíti az elhagyottság jogaimat*, még nagyobb gyermekkategóriát von pártfogásába és ezzel *megelőzi a művelt nyugati államok csaknem valamennyiét*.

Az *állami gyermekmenhely* tehát minden elhagyott gyermeket pártfogásába vesz és a fizetett tartásdíj ellenében családoknál helyezi azokat eL hogy így nevelésükről gondoskodják. Azonban az állam által fizetett tartásdíj összege olyan csekély, hogy ezért a drágább rituális ételt fogyasztó zsidó családok nem vállaltak el gyermekeket tartásra. így történt aztán, hogy a menhelyek útján kihelyezett zsidó gyermekek felekezetünk részére csaknem teljesen elvesztek, nem maradtak meg zsidóknak. Vagy ha igen — ami színén nem volt ritka eset — erkölcsileg olyan alacsony fokon állottak, hogy közülük rekrutálódott azoknak a fiatalkorúaknak a legnagyobb kontingense, akik a bíróság elé kerültek. De nem is volt ez csoda, mert hiszen ezek a gyermekek *vallásos nevelésben nem részesültek*, abban a korban, amikor legfogékonyabb a lélek. Folyton csak gyűlölködő szavakat hallottak saját felekezetükről és így történt, hogy felekezetünk nemtörődömsége, amely esztendőik során bűnös tétlenséggel nézte ezeket az állapotokat, ézénként sok száz zsenge korú hitsorsosunk vesztét okozta.

A zsidó gyermekvédelem megszervezéséhez mégis tulajdonképen az 1908. évi XXXVI. t. c.-ben lefektetett *büntetőnovella* adta meg a lökést, mely a fiatalkorúak eddig főnnállót büntető rendszerét új alapokra fektette.

E büntetőnovella intenciója az, hogy a büntetendő cselekményt elkövető gyermekekkel és fiatalkorúakkal szemben — a társadalom és a büntettes érdekében egyaránt — nem annyira a megtorlást, mint inkább elsősorban a megmentés szempontját kell érvényre juttatni. Abból az elgondolásból indul e reform, hogy a fiatalkorúak nem gonosz indulatoktól csábítva, hanem leggyakrabban a nyomasztó szegénység, a rossz példa, züllött környezet, a családi élet meglazulása, a nevelés elhanyagolása és a vallásérkölsi érzés hiánya miatt sodródnak a bűnbe, ezeket az okokat kell tehát megszüntetni. És minthogy erre nem az állam, hanem a *társadalom hivatott*, annak széleskörű rétegeit kell a fiatalkorúak törvénykezési reformjába bevonni, még pedig patronázsegyesületek formájában. A társadalom azonban meglehetősen közönyös maradt e modern törekvések iránt és így *az intéző körök a felekezeteket igyekeztek az ügynek megnyerni*, még pedig olyan sikerrel, hogy csakhamar megalakultak a kat. és protestáns patronázsegyesületek. Hiányzott tehát egy olyan szervezet, mely *a zsidó fiatalkorúakkal* foglalkozott volna s így a kényszerítő szükségességen kívül most már *becsületbeli kötelessége volt a zsidóságnak* az Izraelita Patronázsegyesület megalakítása.

A *Magyar izraelita Kézmű és Földművelési Egyesület* — Magyarország egyik legrégebb gyermekvédő intézménye — már az 1903. évi jelentésében rámutatott a tarthatatlan állapotokra, de csak mikor már az eltérített gyermekek száma nagyarányú szaporodást mutatott, talált e szózat mind erősebb visszhangra és kezdte foglalkoztatni az egész ország zsidóságát. Ennek eredményeképpen azután az 1908. évben dr. Neumann Ármin elnöklete alatt az Országos izraelita Iroda és a budapesti (VI.) izr. Községkerület körében egy bizottság alakult, hogy ezeken az állapotokon változtasson.

Dr. Neumann Ármin csakhamar megtalálta a módját a kettős probléma megoldásának, amidőn úgy a *másvallásúakhoz kiadott zsidó gyermekek, valamint a zsidóhitű fiatalok büntetése* megmentésére országos szervezet megalkotását hozta javaslatba. Indítványát az 1908. évi szeptember hó 6. napján egybehívott bizottság egyhangúlag elfogadta és megvalósítás végett a budapesti (VI.) Izraelita Községkerülethez betérjesztette. Az időközben elhunyt dr. Neumann Ármin helyett a MIKÉFE új elnöke, báró Kohner Adolf állott a mozgalom élére, aki *Hevesi Simon* pesti főrabbi közreműködésével megtette a szükséges előkészítő intézkedéseket. 1909. szeptember hó 6-ára a MIKÉFE és az OMIKE kezdeményezésével értekezletet hívtak össze, melyen a hazai zsidóság színe-java jelent meg. Ám voltak még mindig az előkészítő bizottság tagjai között olyanok, akik feleslegesnek tartották az új egyesület megalakítását. Mások a mellett törtek lándzsáira, hogy az alakítandó egyesület csupán az akkori értelemben vett „patronáz” tevékenységre” szorítkozzék, t. i. az erkölcsi züllésnek kitett, vagy bűnöző fiatalok pártfogására. Volt olyan fölszóvaló, aki féltette a menhelyi gyermekeket a patronázs körébe tartozó „bűnöző”, „züllött” fiataloktól, tehát két egyesületei akart. Végre győzött a jobb belátás. Kohner Adolf báró, de főként *Hevesi Simon főrabbi* tisztázták a kérdést és igen helyesen, bölcs előrelátással megmutatták, mint függ össze egymással a két probléma: az elhagyott, a züllésnek kitett gyermekek szolgálatják a bűnöző fiatalok legnagyobb kontingensét.

Az elhangzottak alapján az értekezlet „egyhangú lelkesedéssel” elfogadta a határozati javaslatot, mely a következőképpen szól:

„A Budapesten 1909. szeptember hó 6. napján megtartott értekezlet ezennel határozatképp kimondja, hogy megalakítja az Izraelita Patronázs Egyesületet oly célzattal, hogy az kiterjessze pártfogó és gyámolító működését először a gyermekbíróság elé kerülő fiatalokra, másodsor az állami menhelyek által nem-zsidóhitű családoknál elhelyezett zsengekorú hitsorsosainkra”

A megalakítás munkájának elvégzésére bizottságot küldött ki az értekezlet, *báró Kohner Adolf és dr. Hevesi Simon elnöklete alatt*. A bizottság tagjai voltak: *dr. Fried Vilmos, dr. Feleki Béla, dr. Grauer Vilmos, dr. Lengyel Aurél, Szabolcsi Miksa, dr. Deutsch Ernő, Breuer Soma, dr. Fischer Gyula, dr. Bakonyi Samu, dr. Weiszburg Gyula, dr. Kiss Arnold, dr. Bartos Kálmán, özv. dr. Neumann Árminné és gárdonyi Neumann Frigy esne*.

Ugyanez az értekezlet elhatározta, hogy az az évi szeptember hó 10—11-én megtartandó Országos Patronázs Kongresszuson Kohnerrel és Hevesivel képviselteti magát. E bizottság állandó permanenciában voll és előbb báró Kohner Adolf és dr. Hevesi Simon, utóbb pedig *Székely Ferenc* elnöklete alatt folytatólagos ülésekben megvitatta és elfogadta a dr. Bartos Kálmán által kidolgozott alapszabályokat, valamint előkészítette az 1910. évi jan. hó 6-ik napján tartott alakuló közgyűlést.

Az *alakuló közgyűlés* e napon folyt le a Pester Lloyd dísztermében nagy és előkelő közönség jelenlétében. Résztvettek azon az igazságügyminisztérium képviselőjében *bellyei Rickl Gyula* és *Kun Béla* miniszteri tanácsosok, valamint *Rottenbiller Fülöp* táblabíró. A belügyminisztérium képviselőjében *Bosnyák Zoltán* és *Ruffy Pál* miniszteri tanácsosok. Képviselve voltak a pesti, a budai, az óbudai hitközségek és szentegyletek, az V., VI. és IX. Izraelita Községkerületek. Az alakuló közgyűlést báró Kohner Adolf nyitotta meg, mely után *Balogh Jena* v. b. t, t., akkori közt. államtitkár és *Hevesi Simon* főrabbi mondotak nagyhatású beszédet. A jelenlévők kitörő lelkesedéssel határozták el az Országos Izraelita Patronázs Egyesület megalakulását, melynek *elnökévé Székely Ferenc üdv. tanácsost választották meg, társelnökévé pedig dr. Hevesi Simon főrabbit*. A jelenlévők *nagyösszegű alapítványokkal* lehetővé tették, hogy az Egyesület azonnal megkezdje működését. Már ezen az alakuló gyűlésen a Pesti ÍZT. Hitközség megbízásából bejelentették, hogy a 45 ezer koronát kitevő Glück Bernát-féle alapítvány kamatait a Hitközség az Egyesület rendelkezésére bocsájtja egyszer s mindenkorra. Többen beléplek ezer koronával az Egyesület örökös tagjai sorába, valamint nagyszámú 200 koronás alapító tag is jelentkezett.

Az ünnepélyes megalakulás e fényes miliőben és díszes közönség jelenlétében méltó kezdete volt az Egyesület további létének.

Az alapszabályokat 141.115z1910. sz. rendeletével 1910. évi október hó 28-án hagyta helyben a m. kir. belügyminisztérium.

Hallatlan lendülettel indult meg a munka. A fiatal egyesület *programja a legmodernebb elveken épült föl* és ennek megfelelően működésében is modern igyekszik maradni. „A célunk az — mondja az első évi beszámoló— hogy a gyermekekkel foglalkozzunk, azokat ne-

veljük, ruházzuk, istápoljuk és kenyeretadó foglalkozásra tanítsuk, hogy így őket egész életükre biztosítsuk. Ennélfogva *szakítottunk a segélyezési elvvel*. Egyesületünk *minden gyermeket pártfogása alá vesz*, azonban segélyeket nem ad. E tekintetben ragaszkodunk az állami gyermekvédelem szabályzataiban lefektetett elvekhez: a gyermekeket eddigi környezetükből eltávolítjuk és vidékre, friss levegőre, más miliőbe, új és jobb életkörülmények közé hozzuk. Minthogy pedig Egyesületünk *magát a társadalmat* közvetlenül óhajtotta tevékenységébe belevonni, olyképen, hogy *minden egyes gyermek mellé külön-külön patrónust kér fel*, aki a gyermekek feletti felügyeletet közvetlenül végzi, ?ki élelmezését, neveltetését, tanulmányait saját maga ellenőrzi, gyermekeinket pedig vidékre helyeztük ki: mihamarább szükségesnek mutatkozott, hogy Egyesületünk a *vidéken fiókokat* alapítson.”

Ha már az Egyesület eszméje és működési módja maga is újszerű volt, szervezete is sok újat mutathat föl, amennyiben tényleg ama kevés országos egyesület sorába tartozik, amelyiknek *nemcsak a címében van az országos szó*, hanem *tényleg is országos*. Amellett az első az egyesületek közt, mely az annyira kívánatos *jótékonsági centralizációt* keszülviszi, amennyiben összes fiókjait akként szervezi meg, hogy azokban minden helybeli felekezeti testület és jótékonsági egyesület képviselve van és együttesen működik. És még egy érdekes eredmény. Ez az egyesület volt az első, amely *közelebb hozta egymáshoz az egyes felekezeti árnyalatokat*: az orthodox zsidóság, habár hivatalosan nem is, de tényleg mindenütt éppen olyan jólelkűséggel, éppen olyan nemes áldozatkészséggel működik közre, mint a kongresszusi zsidóság és nem egy olyan helyi bizottság (fiók) alakul, melynek *tagjai tisztára orthodoxok*.

De nemcsak a felekezet tagjai és testületei támogatják az egyesületet páratlan lelkesedéssel és önfeláldozással. Az állami hatóságok sem zárkóznak el az egyesület istápolásától. Ügy az állami gyermekmenhelyek igazgatói, mini a fiatalkorúak bírósága és a dunai kapitányság, valamint egyéb városi és állami hatóságok készségesen támogatják a fiatal egyesületet. Az igazságügyminiszterium pedig három-ezer korona évi szubvenciót engedélyez az egyesület részére.

Megalakulásakor a MIKÉFE nagylelkűsége nyújtott az egyesület számára otthont mintegy két hónapon át. Majd a Dohány-utcai templom toronyépületébe költözött kb. félévre. De innen is távoznia kellett már csak azért is, mert szüksége volt az Egyesületnek olyan otthonra, ahol gyermekeit ideiglenesen elhelyezhette. E célra az irodával kapcsolatosan a Hajós-utca 31, sz. a. bérelt helyiséget, ahol az egyik szobát, amely fürdőszobával volt kapcsolatos, ágyakkal rendezték be. Ilyen módon lehetővé vált, hogy az *Egyesület védenicei mind-*

addig, míg állandó elhelyezésükről nem történt gondoskodás, mégis az Egyesület tényleges pártfogása és felügyelete alatt lehessenek. Az átmeneti otthon kérdése ezzel nem nyert természetesen végleges megoldást, már csak azért sem, mert mindjárt az első télen szűknek bizonyult. Később kibővítette az Egyesület az átmeneti otthont, melynek szükségességét mindenkor érezték és amelynek a hiánya ma is a legégetőbb problémák egyike, amelyet föltétlenül meg kell oldani.

II.

A gyermekmenhelyi patronázs

Az Egyesület gondozására szorult zsidó gyermekek az ország minden vidékén elhelyezett állami gyermekmenhelyek kötelékébe tartoznak. Arra kellett tehát törekedni, hogy mindenütt, ahová az állami gyermekmenhely felekezeti helyeket helyezett ki, fiókok alakuljanak. Szükség volt e fiókokra azért, mert gyermekeket csak oda lehetett elhelyezni, ahol a fiókok révén megfelelő felügyeletről és vallási gondozásról lehetett gondoskodni, de másrészt azért is, mert az Egyesületre váró feladat olyan óriási összeget igényelt, amelyet előteremteni csak az egész hazai zsidóság együttesen volt képes. Az Egyesület tehát országsszerte szervezte a *helyi bizottságait* és az első év végén már 28 fiókja volt a következő helyeken: *Abonyban, Aszódon, Balassagyarmaton, Csáktornyan, Baján, Cegléden, Debrecenben, Dombóvárott, Érsekújvár ott, Hevesen, Jászarokszálláson, Jászberényben, Kaposvárt, Kisújszálláson, Kolozsvárt, Komáromban, Mátészalkán, Mindszenten, Monoron, Nagykanizsán, Nagykárolyban, Nádudvaron, Pécsen, Szatmáron, Szombathelyen, Temesvárt és Zentán.*

A helyi bizottságok mindenütt nagy lelkesedéssel alakultak meg. A megalakulás rendszerint felekezeti társadalmi ünneppé terebélyesedett és az anyagi áldozatkészség is igen szép eredményeket mulatott föl.

A működés második évében 6 nagy vidéki városban sikerült új fiókokat alapítani, még pedig Besztercebányán, Egerben, Kassán, Törökszentmiklóson, Nyitrán és Kecskeméten. 1517 új tagot nyert ilyen módon az Egyesület, mely a második működési év végén 4843 tagot regisztrál.

Külön meg kell említeni a *kassai fiók* megalakulását, mely a harmadik Országos Patronázs Kongresszus egyik programpontja gyanánt szerepelt a kongresszus vezetőségének és az azon résztvevő hatósági és társadalmi előkelőségeknek a jelenlétében. A *városháza nagytermében* tartott alakuló ülésen megjelent *bellyei Rickl Gyula miniszteri tanácsos? a kongresszus elnöke, berczelli Berczelly Jenő v. b. t. t., ítélőtáblái elnök, valamint Székely Ferenc., Hevesi Simon dr. és mások.*

1912-ben új fiókok: Óbecse, Nagyszombat, Szekszárd, Kalocsa, Vágszered, Sátoraljaújhely, 1913-ban: Miskolc, Arad, Hatvan, Szentes, Pásztó. 1914-ben: Pozsony, Szabadka, Békéscsaba, Hódmezővásárhely, 1916-ban: Szolnok.

Ha valamely vidéki fiókot megszerveztek és működését megindították, korántsem tekintették ottani missziójukat befejezettnek. Továbbra sem hagyták magára, munkásságát állandóan figyelemmel kísérték, időről-időre ellátták direktívákkal, útbaigazításokkal és gondoskodtak az érdeklődés folytonos ébrentartásáról.

A látogatásokkal kapcsolatosan mindenütt telepínspekciót is tartottak. Sorra felkeresték az ápoltakat, mindannyit a maga otthoni környezetében.

Az alapszabályok értelmében csak a 6—12 éves korú gyermekekért fizettek tartásdíjat. E rendelkezésnél az Egyesület vezetőségét az az intenció vezette, hogy a gyermekek értelmi fejlődésének irányítása csak az iskolaköteles kor elérésevel kezdődik és így mindaddig, míg az Egyesület anyagilag annyira meg nem erősödik, hogy minden segélyre szoruló gyermeket pártfogása alá vehet, elégségesnek látszott, már válláskölcsei szempontból is, ha *csupán az iskolaköteles gyermekekről történik gondoskodás.*

Mindazonáltal nem zárkózott el az Egyesület, hogy *kisebb gyermekek után* is fizessen tartásdíjat, ha a körülmények ezt szükségesnek mutatták. Ilyenek azok az esetek, amikor *több testvér egy családnál* van nevelőben, nehogy a hat éven aluli gyermek más családnál nevelkedve, testvéreitől elszakíttassék. Ilyenkor pótolta az Egyesület az állam által fizetett tartásdíjat.

A *nevelőcsaládok kiválasztása* a helyi bizottságok kijelölése alapján az állami gyermekmenhelyek dolga és az évi jelentések megállapítják, hogy a családok mennyire tiszták, intelligensek, milyen jól táplálják a gyermekeket és milyen jó nevelésben részesítik őket. A központi elnökség a helyszínen tartott telep vizsgálatok alkalmával személyesen győződött meg arról, hogy védenckink ellenkezése az adott körülmények között a legmegfelelőbb.

A gyermekeket kizárólag a vidéken helyezik el, csak átmenetileg maradnak egy-egy esetben rövid ideig Budapesten. *Minden egyes gyermek mellé patrónust rendel az Egyesület* és az évi jelentések örömmel állapítják meg, hogy a pártfogásra felkért hölgyek és urak tevékenysége messze túlhaladta a jótékonyosság határát és nem egy esetben szinte szülői szeretetre emlékeztetett. A patrónusok és patronesszek állandóan fölügyeltek védenckinkre, ellenőrizték iskolai tanulmányaikat, vagy amennyiben mint tanoncok voltak elhelyezve, védenckink magaviseletét. Heten-

ként legalább egyszer meglátogatták őket, újevkor és parimkor apróbb-nagyobb ajándékokat osztottak szét közöttük.

A gyermekek mindenütt a zsidó iskolát, illetve ennek elvégzése után az állami középiskolát látogatták. Amennyiben szükség volt, az Egyesület iskolakönyvvel is ellátta a gyermekeket, sőt az állam által adott ruházatot is kiegészítette, ha szükség mutatkozott.

Már az első évi jelentés felpanaszolja azt az *anomáliát*, amelyet «ajnos még a mai napig sem tudtunk teljesen kiküszöbölni, Voltak olyan helyi bizottságok, amelyek az Egyesület működését arra kívánták fejheshználni, hogy a *helység szegényeinek adják oda tartásra védenccinket* s így az általunk fizetendő tartásdíjak révén segítsenek a szegény családokon. Ennek a helytelenségét mindjárt látta az Egyesület vezetősége és tudomására hozta a fiókoknak, hogy a cél, miszerint védenccink a lehető legjobb ellátásban részesüljenek, hogy részük legyen a családi élet melegében és olyan környezetben nőjjenek fel, melynek hatása későbbi életfolyamatuk alatt is érezteti a maga befolyását. Sajnos ezek a hatások aligha érhetők el, ha védenccinket ilyen „faluszegényeinél” helyezzük el. Az Egyesület erélyes kézzel iparkodott meghiúsítani az ilyen nem helyes alaphól induló szociális segítsét.

Amenyiben a védenccok a 12. életévüket betöltötték, *nem jártak el sablonosán velük szemben*. A kiváló szellemi képességüket továbblanították, a többit testi fejlettségük és egyéb hajlandóságuk szerint tanoncokként, vagy — a leányokat — háztartásokban helyezték el.

A *fiúkat* lehetőleg *iparosnak* és csak amennyiben akár testi fejlettségük nem engedte meg, akár mert kellő számban nem állt rendelkezésre tanonckérő iparos, helyezték el kereskedőknél. *Tanoncot* csak olyan helyre közvetít az Egyesület, melyről előlegesen információt szerzett be. Ha az információ megfelelt, a mester beküldte előre az útiköltséget és vállalta azt a föltételt, hogy a szerződés tartama alatt a tanonc teljes sllátásáról és ruházataról gondoskodik, csak akkor küldi el az Egyesület a fiút a mesterhez és egyúttal *megkeresi az ottani hitközségi elnökséget, rendeljen ki patrónust* a fiú mellé. A patrónusokkal az Egyesület *közvetlen érintkezésbe lép*, kioktatja őket leendőikre, és a patrónus, miután a szerződést a védencc mesterével megkötötte, *öt továbbra is Állandó figyelemmel kíséri* és védenccéről időnként jelentést tesz az Egyesületnek.

A leányok elhelyezésénél az Egyesület abból a meggondolásból kiindulva, hogy nem akarja a szellemi proletariátust gyarapítani, nem képezte védenccit magasabb szellemi foglalkozásokra, hanem azon igyekezett, hogy olyképen helyezze el őket, hogy jövőjükrol kielégítően gondoskodás történjék. E célra olyan elhelyezkedést iparkodott nekik lehetővé tenni, ahol jövőjük szerződésszerűen biztosított. Ezt úgy

érték el, hogy a háztartásba adott leánynak a munkaadója 22 éves kora elérésére 500 — 1000 koronáig terjedő összeget deponált, vagy pedig olyan értelmű szerződést kötöttek a leányok javára, amely szerint az őket befogadó család tartozik javukra havonként az Egyesületnél 10 — 10 koronát befizetni, vagy tartozik az illető leányt egy bizonyos kor elérésének esetére nagyobb összeg erejéig biztosítani.

(Érdekes adat 1913-ból. A leányok font említett szerződéses elhelyezése folyamatban van és 1913 végén 4876 korona gyűlt össze a Belvárosi Takarékbán, mint részükre deponált összeg.)

Alkalmadtán a *legmodernebb segítő módszereket* használta fel az Egyesület, amikor például sokgyermekes családoknál nem úgy segít hogy egy-két gyereket pártfogásába vesz, hanem az *illető családot igyekszik talpraállítani* és olyan keresetforrást megnyitni számára, amely lehetővé teszi, hogy önmaga tartsa el gyermekeit. Ilyen esetekben igyekszik *bevonni a társ egyesületeket* és sokszor fordul elő, hogy másj egyesületekkel együtt valóságos konzorciumot létesít, hogy egy család existenciájának az alapföltételeit megteremtse.

Sok szó esik arról is a jelentések során, hogy az Egyesület *adminisztratív kiadásai* rendkívül módon szaporodnak és igen nagy budgeti tételt tesznek ki. De nem szabad elfelejteni, hogy *ez az adminisztráció jelenti az Egyesület egész tevékenységét* nem szabad elfelejteni, hogy az Egyesület élő emberekkel dolgozik, akiket nem lehet aktaszereiben kezelni, hanem a velük való bánásmódban a legmesszebbmenő individualizálást kell követni. 1912-ben például 1292 gyermeket pártfogolt az Egyesület. Ezek közül azonban mindössze csak 524 gyermek után fizetett tartásdíjat, vagyis éppen a nagy adminisztrációnak köszönhető hogy a többi 768 *gyermeket sikerült ingyen tartásba elhelyezni, s így nem kellett értük tartásdíjat fizetni.* „Ez az elhelyezés, amely magában véve csak egy szó, — mondja a beszámoló — tényleg rendkívüli munkásságot igényel. Magában foglalja azt, hogy a hozzánk kerülő gyermekeket mindenekelőtt néhány napig ideiglenes menhelyünkön kell tartanunk, mindaddig, amíg egyrészt megfürösztjük, megnyiratjuk, fölruházzuk másrészt megállapítjuk személyi adatait, életpályájáról, történetéről, személyi és családi viszonyairól hiteles információkat szerzünk és azzal kapcsolatban állapítjuk meg azt a helyet és foglalkozást, ahová s amelyre az illető gyermeket el akarjuk helyezni. Természetesen ez rendkívüli utánjárással jár. hosszás levelezést igényel, aminek végeredménye bizony sokszor még mindig csak egy ideiglenes elhelyezés.”

A gyermekek vidéken való elhelyezése a legtöbb esetben célravezető Patriarchális családi élet körébe kerül s így otthont talál az a gyermeke aki eddig megfelelő lakás, szerető családtagok és a legprimitívebb ké-

nyelmi berendezések hiánya folytán a legtöbb esetben az utcán keresett szórakozást.

Szükség volna egy pszichológiai laboratóriumra, amelyben bizonyos ideig a vidékre való kihelyezés előtt meg lehetne figyelni a védeneket.

„Az elhelyezéseket nem egy esetben kénytelenek vagyunk nem «a saját legjobb lelátásunk szerint, hanem gyakran a kényszerítő körülményeknek megfelelően eszközölni. Általános baj az, hogy a vagyonos és jómódú vidékeken kevés a zsidó család, ahol pedig hitsorsosaink fiellő számban volnának, ezek olyan szegények, hogy a gyermeket náluk fjlhelyezni már ezen okból sem tanácsos, mert közelfekszik annak a valószínűsége, hogy a gyermekek nevelésére tisztán üzleti szempontból vállalkoznak. Máshol viszont, ahol az egyes családoknál megfelelők volnának az előfeltételek, ott például nincsen iskola.”

1913-ban rendezik az első országos *zsidó gyermeknapot*, amely 71 01 36 koronát eredményezett.

1014-ben új anyaga van a Patronázsnak: *a hadiárvák*. Az Országos Gyermekvédő Liga közvetítésére az állam az Egyesületnek adja át gondozás végett az elárvult zsidó gyermekeket. Ugyancsak az Egyesület gondoskodik az ellenséges államokból *hazainternált kis gyerekek* elelnézéséről is. Az évi jelentés szerint „miután ezeknek ittléte nagyrészben átmeneti jellegű, őket jobbmódú családok játszótársként vették magokhoz gyermekeik mellé”.

A hadi meneküli gyermekek közül sokat elhelyezett az Egyesület menhelyén, másokat vidéki hittestvéreknél, a serdültebb lányokat háztartási munkára, a fiúkat pedig tanoncokul szerződtette. Öt évi működés alatt valóságos *tanoncelhelyező intézményt* létesített az iroda és 1914-ben már több ezerre rúg a központilag nyilvánartott tanonckérők száma. 1915-ben 71 hadiárva van az Egyesület gondozásában. Ebben az évben kezdi meg a pénzbeli segélyezést is, melyet ivételes és kellően megindokolt esetekben” adtak és ez „*sohasem bírt alamizsna jellegével.*” A gyermekek száma annyira megszaporodott, hogy az eddig folytatott gyakorlattól eltérően olyan helyekre s küldenek gyermekeket, ahol helyi bizottság nem alakult meg még. 1916. A háborús viszonyok következtében tetemesen megnövekedett az elhagyott gyermekek száma. Az egyesület *nemcsak a menhelyek kötelekébe fölvelt gyermekeket fogadta gondozásába.*, de a viszonyok kényszerítő hatása alatt magától a szülőtől, vagy hozzátartozótól is átveszi gyermekeket, ha nem tudnak róluk gondoskodni.

A társadalom nagy alapítványokkal és bőkezű adományokkal teszi lehetővé a kiterjesztett munkát.

Hadiárva alapítvány 132.475 korona.

Ez évben veszi meg az Egyesület a Bimbó-u. 12. sz. házat, hogy idehelyezze el hadiárva otthonát, valamint központi irodáját.

Tervbevette az Egyesület, hogy a vidéki nagyobb telepek székhelyén kisebb családi otthonokat állít fel, 15—20 gyermek befogadására. A kolozsvári, nagyszombati és szentesi fiókok már hozzá is fogtak a terv megvalósításához. A központ a legmesszebbmenő anyagi támogatást helyezte kilátásba. A háziemenhelyen 320 gyermeket 1985 napon át gondozott.

Ma 115 gyermek áll az Egyesület pártfogása alatt. A menhelyek kötelékében 400 zsidó gyermek van, tehát még 300 gyermek elhelyezéséről kellene gondoskodnunk. Most van újjászervezés alatt a vidékre kihelyezett gyermekek szorosabb és eredményesebb ellenőrzése. Minden telephelyet személyesen keresünk fel. Ott a felekezeti néhány megértő, szociális érzésű tagját megszervezzük és kioktatjuk a gyermekkel való törődés mikéntjére. Személyes ügyévé tesszük a gyermek ügyét, előre elkészített kérdőlappal segítjük az adminisztráció egyszerűsítését s szeretnénk oda eljutni, amiről az 1915. évi beszámoló írja a következő szavakat:

„A mi nagy hivatásunk az, hogy ne maradjon széles e hazában egyetlen egy a maga sorsára hagyott olyan gyermek sem, aki elsenyved, aki nélkülöz, mert gondviselő szülője nincsen, aki elzúllik, mivel a társadalomnak nincsen számára résztvevő részvevő szíve, fölségítő karja, biztató szava és akinek minden egyes hulló könnye, vagy szomorú vétkezése vádolná a mi társadalmunkat.”

III.

A bírósági patronázs

Másik nagy munkaterülete az Egyesületnek az úgynevezett bírósági patronázs. Itt is két korszakot különböztethetünk meg a Patronázs történetében, mely részben a hatósági intézkedések, eljárások mikéntjével, részben pedig az Egyesület munkavállaló készségével és lehetőségeivel függ össze.

A fiatalkorúak bírósága *eredetileg* úgy rendezkedett be, hogy az eléje kerülő vádlottokról a Patronázs Egyesületek önkéntes munkásai adjanak környezettanulmányt. Az 1910. évi — első — jelentés igen plasztikusan domborítja ki a környezettanulmány jelentőségét.

„E környezettanulmányoknak — mondja a jelentés — óriási jelentősége van, mert hiszen a büntetőnovella intenciói szerint *a bíróság a fiatalkorúakat most már nem bünteti, hanem javítja*, még pedig azzal az eszközzel, amelyik a fiatalkorú viselkedésének, jó és rossz tulajdonságainak, környezetének és viszonyainak tekintetbevételével a legmeg-

felelőbb. Minthogy pedig a bíróságnak a tárgyalás rövid folyama alatt alig van alkalmja bármiféle irányban is teljesen kiismerni a fiatalkori bűnözést és ez csakis olyképp történhetik meg, hogy ha a bíróság a fiatalkorú bűnös egész életfolyamatát ítéli meg, környezettanulmányaink a fiatalkorú egész életfolyamatát tükröztetik vissza. E környezettanulmányokban a fiatalkorú egész élettörténete megtalálható születésétől kezdve, benne vannak szüleinek viszonyai, foglalkozása, gyermekeinek száma, az hogy az illető' fiatalkorú minő iskolai tanulmányokat, minő eredménnyel végzett, mivel foglalkozik, keres-e egyáltalában és ha igen, keresetét mire fordítja, szülei hogy vannak viselkedésével megelégedve, továbbá mindazok akik a fiatalkorúval érintkeznek, tehát munkaadója, a szomszédjai, a házmester. E környezettanulmányok kidolgozásánál a való viszonyokon és a történeti hűségen kívül a legkülönbözőbb, főleg erkölcsi, de jogi és orvosi szempontok is szerepet játszanak. Az erkölcsi szempontok úgyszólván számtalanok, meri azonkívül, hogy véleményt adunk a fiatalkorú összes jó és rossz tulajdonságai mérlegelésével arról, hogy vele szemben minő intézkedést és a büntetés mily fokát tartjuk alkalmazhatónak, akárhányszor tekintetbe kell vennünk olyan szempontokat, mint aminő például az, hogy a fiatalkorú a családnak egyetlen kenyérkeresője stb.”

Az évek során a fiatalkorúak bírósága éltéit attól a gyakorlattól, hogy a környezettanulmányok beszerzését társadalmi szervezetekre bizza. Az első felbuzdulás lehiggadt s nem állott rendelkezésre elegendő és főként *megfelelően képzett önkéntes szociális munkás*. Az időtájt — sajnos, sok tekintetben ma sem — tartották meg az önkéntes munkások magukra nézve fontosnak, hogy megfelelő szociológiai, pszichológiai stb. ismereteket szerezzenek, ha hivatásuknak komolyan eleget akarnak tenni. A bíróság — okulva a tapasztalatokon — ma hivatásos pártfogó tisztviselőkkel végezteti a környezettanulmányozás nehéz és felelősségteljes munkáját, a Patronázs nevében megjelenő pártfogó hölgyek csak a tárgyalásánál vannak jelen és inkább csak az ítélet végrehajtását szolgáló intézkedések kérészi ül vitelében (elhelyezés, visszahelyezés a munkahelyre, föl ügyelet, szülőkkel való megbékítés stb.) vesznek tevékeny részt.

Hosszú éveken át úgyszólván szünetelt az Egyesület ilyen irányú tevékenysége. Csak a *hölgybizottság újjászervezése után* vette komolyan programjába és tartja annak ma is a bírósági tárgyalásokon való részvételt.

Érdemes tevékenységet fejt ki az Egyesület, amikor a bíróság megbízásából pártfogót rendel ki a próbára bocsájtott fiatalkorú mellé. Ezek a fiatalkorúak korántsem romlottak, vagy a társadalomra nézve egyének és a velük való komoly, megértő, szeretettel teljes

foglalkozás szép eredményeket mutat fel. Akárhányszor elég, ha számukra munkát közvetítettünk úgy, hogy az Egyesületet valósággal munkaközvetítő intézménnyé kellett fejleszteni, ami szomorúan illusztrálja a társadalmi berendezkedés hiányos voltát, mert ezek a példák azt mutatják, hogy más gazdasági berendezés mellett ezek a fiatalokúak soha semmiféle hatósággal nem kerültek volna összeütközésbe.

„Lehetőleg vidékre iparkodik az Egyesület a munkakeresőket elhelyezni — mondja egy régebbi jelentés. mert a fiatalokú erkölcsi. de fizikai és szellemi szempontjából is ezt az elhelyezést találja előnyösnek. Föltételezi, hogy a vidéken a gazda és alkalmazottja között nagyobb a közvetlenség, könnyebb egy bizonyos bensőbb viszonyt teremteni, a megélhetés is olcsóbb és így a fiatalokúak ellátása is jobb. Már pedig az, aki valaha kriminológiával és az ezzel összefüggő patronázs tevékenységgel foglalkozott, tudja csak, hogy milyen nagy szerepe van itt a gyomor kérdésnek.”

Panaszolják a beszámolók, hogy nincsen elegendő ipari munkahely, ahol a fiúkat el tudnák helyezni. Már pedig kereskedőinasnak csak végső esetben akarják adni. Érdekes kísérlet volt az *Atlantica Tenger*” hajózási r. t.-gal való megállapodás, ahová sikerült is néhány fiatalokúat hajóinasnak bejuttatni. Hátránya az volt ennek, hogy a nagy távolság miatt kellő felügyeletet nem tudtak gyakorolni.

Fölmerül a kívánság, hogy mezőgazdasági munkákkal kellene foglalkoztatni a javítónevelésre szoruló fiatalokúakat. Mindez azonban pénzkérdés.

Az Egyesület összeköttetésben áll az országnak majdnem összes letartóztatási intézetével és az innen szabaduló fiatalokúakat is iparkodik elhelyezni. A letartóztatási intézetekben évenként rendezni szokott Chanuka-ünnepély nemcsak a letartóztatott fiatalokúak, hanem az ottlevő felnőttek részére is nagy lelkiépülést jelent. *Dr. Hevesi Simon főrabbinak* vannak ezen a téren is elévülhetetlen érdemei a fiatalokúak patronázs munkájában.

1911-ben *Székelly Ferenc* elnök az Egyenlőség hasábjain fölhívással gyűjtést indított meg *szerteteház alapja* javára. Érti az Egyesület, hogy e nélkül nem tud megfelelni a rábízott feladatoknak. Azt remélik, hogy ez évben együtt is lesz a szükséges összeg, az igazságügyminisztérium pedig kilátásba helyezi az állandó évi szubvenciót erre az esetre. Az évi közgyűlés az Egyesület vagyonából 30 ezer koronát elkülönít, hogy azt mint sjeretetházi alapot kezelje.

Ugyanez évben a három (kath., prot. és izr.) patronázs egyesület között barátságos megállapodás jön létre, hogy a züllésnek induló fiatalokúak részére ideiglenes otthonul szolgáló nagy közös menhelyet építsen a fővárosban, amely menhely egy később kifejlesztendő gyer-

mekvédelmi központnak a magját képezhetné. A terv tulajdonképpen az igazságügyminisztériumból indult ki és azt célozta, hogy a székesfővárostól kérendő ingyentalon egy nagyobb méretű olyan menhely építtessék, melyet a három patronázs egyesület részben állami segéllyel tartana fenn s amely arra szolgálna, hogy a rendőrségtől én egyéb hatóságoktól átvett fiatalok végre elhelyezésükig e menhelyben ideiglenesen otthont nyerjenek. A kormány 4 éven átévi 10.000 koronát bocsát erre a célra az Egyesület rendelkezésére.

Maga az Egyesület külön 15 ezer korona rendkívüli segélyt kap az igazságügyminisztériumtól. Ezért a pénzért a Béla király-úton 3000 négyszögölnyi telket vásárolnak. Az a terv, hogy ide egy 40 leány nevelésére alkalmas intézetet fognak fölépíteni.

Ugyanez évben a főváros 1.000 korona szubvenciót ad.

Nagy munkát okoz az Egyesületnek a letartóztatási intézetekből kikerült felnőttek elhelyezése. Hirdetésekkal, utazásokkal és minden elképzelhető módon igyekeztek ezeknek a szegény embereknek állást szerezni, ami sok esetben sikerült.

„Noha köztudomású — állapítja meg az egyik jelentés, — hogy az ezekkel szemben való patronázs-működést az alapszabályok nem vették fel az Egyesület működési körébe, mégis az összes hatóságok az Egyesületet keresik meg a felnőttek ügyeiben is, nem szólva a büntetésüket kitöltött felnőttek önkéntes jelentkezéséről. Örömmel jelenti a 1911-es beszámoló, hogy különösen a fizikai munkások elhelyezésénél Igen szép eredményeket sikerült elérni.

Ma is felkeresik Egyesületünk irodáját büntetést elszenvedett felnőttek is. Amit lehet, megteszünk érdekükben, de erőnket és összekötéseinket inkább a fiatalok elhelyezésére, életviszonyaik rendezésére használjuk fel. Fontos volna a fiatalok állasközvetítését megszervezni; történtek is már ilyen irányban kísérletek s a jelentés évében készül már felekezeti intézményekkel karöltve öl v an intézkedés, mely ezt az életbevágó kérdést messzeágazó szervezéssel akarja közel vinni az eredményes megoldáshoz.

IV.

Családgondozás

(A Hölgybizottság munkája.)

A társadalom nagy megértéssel, sok gondoskodó szeretettel istápolja az Egyesület nemzet- és társadalommentő munkáját. De jönnek *a forradalmak*, *a kommün és az azt követő zavaros idők*.

A kommün alatt feloszlatták az Egyesületet, helyiségét lefoglalják,

bútorzatát, felszerelését elviszik, valamint a 100 ezer korona értékű fehérnemű- és ruhakészletét is. Később valami keveset visszaadnak. Ugyancsak feloszlatták a balassagyarmati hadiárvaotthont is s elviszik a felszerelését. *A kommun után* viszont az *átmeneti otthon helyiségeit rekvirálják el* lakás céljaira. *Azóta sincs átmeneti otthona az Egyesületnek.*

A monori hadiárvaház még egyelőre 10—15-ös létszámmal megmarad.

A szomorú trianoni békediktátum elszakítja hazánk kétharmad részét, evvel együtt Egyesületünk tápláló erejét jelentő legjobban megszervezett vidéki fiókjait. A pénzügyi leromlás, a társadalmi élet megzavarása nagyon megnehezítették az Egyesület működésének továbbvitelét, de átvérvődve a politikailag és gazdaságilag zavaros éveken, az Egyesület tovább akar élni. Nagyban hozzájárulnak az Egyesület talpraállításához *a különböző külföldi missziók* és segítő alakulatok. Különösen nagy segítséget nyújt a *Yoint Distribution Comitee* és az *Amerikai Vöröskereszt*. Itt kapcsolódik bele *Havas Miksáné* a Patronázs műn” kajába s az akkori évi jelentés külön kiemeli érdemeit, mint „aki az Amerikai Vöröskereszt vezetőjének, *Pedlow kapitánynak* a figyelmét különös szeretettel hívta fel Egyesületünkre.”

Az Egyesület vezetői, látva *Havasné* rátermettségét, elhivatottságát, megnyerik őt az Egyesület számára. Előbb a választmányban, majd az elnökség tagjai közt foglal helyet. 1924-ben pedig az *újonnan alakítandó hölgybizottság vezetőjének kéri fel.*

Ezekben a nagyon súlyos gondot jelentő években *Fay Miksa*, mint az Egyesület igazgatója veszi ki derekasan részét a munkából, majd ár, *Csergő Hugó* szervezi a munkát.

Az Egyesület ideális céljai, melyek a nemzeti társadalom és a felekezeti számára hasznos, munkás polgárokká akarják nevelni az egyéb ként elkallódó emberi értékeket, megérdemlik, hogy a küzdelem tovább folyjon s bár az anyagi lehetőségek igen erősen korlátozódnak, *annál intenzívebb belső munka indul*, mikor a kibontakozás éveiben az újonnan alakuló *hölgybizottság szociális munkaközösséggé formálódik*. A Bizottság új vezetőjének érdeme ez elsősorban, aki modern szociális iskolázottságát és bőséges tapasztalatait arra használja fel, hogy vezetésével a Bizottság keretében olyan munkásgárdát alakítson ki, mely minden tekintetben megfelel azoknak a kívánalmaknak, melyeket a szociális segítőmunka immár tudományá fejlődő követelményei előírnak.

A régi Hölgybizottságnak híre sincs. Az akkori évek desolált viszonyaira jellemző ez is. *Új szervezésre van itt is szükség*, aminthogy az egész Egyesületet újonnan kell megszervezni. A régi Hölgybizottságból az egyetlen *dr. Hevesi Simonné* áll a helyén, nagy munkakészséggel

megértő tettvággyal. Majd *Sebestyén Miksáné*, dr. *Kertész Ignácné*, dr. *Schwarcz Dávidné*, a Nőegyletből *Kurczweil Sandorné*, *budai Goldberger Gyuláné*, majd később *Schwarcz Gyuláné* csatlakoznak s vetik meg alapját a modern értelemben vett szociális segítőmunkának. 1933-ban *Kálmán Henrikné* vállal vezetőszerepet a Bizottságban s különösen az Egyesület anyagi megerősítésében és népszerűsítésében fejt ki eredményes tevékenységet.* Új hang, új irány, új elgondolások kerülnek az Egyesület vonalvezetésébe. Bővül a munkakör, tágul, egyre szélesbedik a működési terület, új szempontok jutnak érvényre: *prevenció* a szó legjobb értelmében, mely a családvédelemmel, a *család gondozással* kezdődik.

Az Egyesület vezetői érzik, hogy önkéntes munkáshölgyek nélkül nem teljesítheti az Egyesület az alapszabályokban vállalt kötelességeit. Segítik a hölgyeket, akik szívvel-lélekkel, a meggyőződés erejével fognak a munkához. Eljárnak a *fiatalkorúak bírósági tárgyalásaira* s itt a kezdeményezés érdeme is az övéké. Az időtájt t. i. egyetlen felekezet asszonyai sem jártak erre a fontos megfigyelő helyre, aminek legékeőbb dokumentuma, hogy a zsidó fiatalkorúakon kívül *másfelekezeti védencet is rájuk bíz a bíróság*. Még kevesen vannak, így naponta 10—15 helyet is meg kell egy-egy hölgynek látogatnia, hogy legalább a bíróságtól rájukbízott fiatalkorúak családjával megismerkedhessenek s azt neveljék, istápolják.

A Hölgybizottság elvi álláspontja: *a család megerősítése* a gyei'' meknek a család körében való meghagyása*. Csak a Vass-féle rendelet fosztja meg a szülőket attól a lehetőségtől, hogy segélyben részesülő gyermekeik náluk maradhassanak. A Bizottság próbál küzdeni és hűségesen kitartani eredeti álláspontja mellett, de a hatósági intézkedésekkel nem helyezkedhetik szembe.

* A Szociális Hölgybizottság jelenlegi tagjai

El n o k	Kálmán Henrikné	T a r s e l n o k	Havas Miksáné
Acel Pálné	dr. Hevesi Simonne	Sello Miksáné	
Beck Ottóné	Hirschl Sománé	Schwarcz Benóné	
Bíró Sándorné	Hoffmann Ivánné	Schwarcz Gyuláné	
Brammer Ódonne	dr. Kertész Ignácné	Szemeréné Hercz Emma	
dr. Czigler Ármiane	Kertész Károlyné	Tenczer Emilné	
Dávid Lajosné	Klinger Doroszné	Varga Mórné	
Dénes Jenoné	dr. Kohn Pálné	Vágó Zsigmondné	
ozv. Fay Miksáné	Lunczer Pálné	Váradi Ódonné	
Fleischmann Manóné	Münszter Illésné	Fabrizky Lipótné	
Fodor Mihályné	dr. Ónodi Adolfné	Schaechter Kornélné	
dr. Friedmann Simonné	Rákos Lajosné	Radó Pálné	
dr. Fritz Zsigmondné	Rosenberg Sándorné	ozv. Kálmán Manóné	
Gál Lajosné	Rottenstein Mórné	Gyulai Miksáné	
dr. Glass Izorné	dr. Sándor Pálné	Győri Rezsóné	
Halász Ferencné	Sebestyén Miksáné	György Miklósné	

Erősen igénybe vette a Bizottság munkáját a *Fiatalkorúak Felügyelő Hatósága* is. A kísérletileg kihelyezett fiatalkorúak felügyelete, pártfogása, helyes irányba való nevelése igen felelősségteljes feladat. A Felügyelő Hatóság mindenkor elismerte hölgyeink rátermettségét és igen gyakran biz rájuk ma is másfélekezetű gyermekeket.

Szoros kapcsolatot tart fenn a Bizottság az *Átmeneti Otthonnal*, 4míg a lehetőség megvolt, minden pénteken bementek s ott istentiszteletet is rendeztek a fiatalkorú aknák. *Örök kár, hős,} ez a humánus szellemen elgondolt és működött, igazan ideális szervezet néhány év óta* — részben finánciális részben megváltozott világnézeti okokból — *javító-nevelő intézetté alakult át* s elhelyezésénél, berendezésénél fogva erősen eltért eredeti rendeltetésétől.

A Bizottság tagjai lassan szaporodnak. Bejárnak a központi irodába, ahol a befutó kérvényeket átveszik, kimennek környezni, majd megbeszélnek, megtárgyalják az eseteket, így alakul ki lassan a *rendszeres jóléti összejövetelek* szükségessége, ahol mindenki beszámol végzett munkájáról, meghány ják-vetik a követendő eljárás módjait s elvi jelentőségű határozatokat hoznak. Nagyon demokratikus ez az intézmény, az elnök „*primus inter pares*”-nek tekinti magát s a tárgyalásokon nem szerepel az „elnöki csengő”. Alkotmányos alapon mindenki jelentkezhetik hozzászólásra, hogy kiformalódhasson az *alkalmazandó szociális therapia* legmegfelelőbb módja.

Szoros érintkezésben van a Hölgybizottság a különböző *hatósági szervekkel*. Már említettük a fiatalkorúak bíróságát, a felügyelő hatóságot, az átmeneti otthont. Ugyancsak sűrűn látogatják a *rákospalotai leány nevelő intézet* zsidó védenccit, állandó összeköttetésben állnak az időközben megalakult *iskolanővéri Intézménnyel*, a *Vöröskereszt szociális bizottságával*, az *Árvaszékkel*, a *fogházmisszióval*. A -kerületi *előjáróságok* a szegényügy rendezése alkalmával *népjóléti megbízottaknak* kéri fel az immár jól iskolázott hölgyeket. A *MINOSZ* útján a különböző *nőegyletekkel* próbálja meg a Bizottság felvenni az összeköttetést. Sok praktikus előterjesztést tesznek. Tanoncotthonok, ifjúsági clubok szervezését, a fiatalkorúak munkába helyezését szolgáló intézkedések életrehívását és még sok egyebet terveznek, indítványoznak. Olyan intézkedéseket, melyek a hitben való megerősödést, a felekezethez való hűséges ragaszkodást szolgálják. Az *Országos Irodát* beadványban kéri, hogy az egyes hitközségek állandó járulékokkal támogassák a Patronázs Egyesületet. A vidéki nőegyletek útján megpróbálják a megfelelő vidéki nevelőcsaládokat összeválogatni. Igen sokat fáradoznak *hontan fiatalkorúak* ügyében s a békeszerződések kegyetlen paragrafusaival egymástól elszakított családtagok ügyében tárgyalnak a *külügyi és belügyi minisztériumokban*, nem egyszer *külföldi képviselők-*

kel. Nemcsak egyes eseteket szorgalmaz, de *elvi jelentőségű döntéseket* ih parkodik kiprovokálni.

1931-ben szervezi meg a *Gyorssegély-alapot*, mely eddig is működött ugyan, — főként *Schwarcz Gyulán* é jóvoltából. — de most rendeződik.

Neveién- és családi tanácsadót akar felállítani b összejöveleire egy-egy kérdés alaposabb megvitatása céljából — *külső előadókat* is meghív. Egyszóval egész új korszaka kezdődik a patronázs-mimkának. Anyagi erők nem állnak olyan mértékben rendelkezésre, mint régebben. De ma már nem vitatott tény, hogy a *szociális segítő munka elsősorban fievalőfiunka*, hogy a szociális segítő munka *nem a régi értelemben vett jótékony adományozást tartja a legfontosabbnak*, de a lélekkel való melléállást, a meleg szívet, a szociális helyzet átértését, a lecsúszott ember talpraállítását. Érzi és tudja, hogy *nem elég* — talán nem is a legfontosabb — *a havi két-három pengős tartásdíj-pótlék*, vagy gyermeksegély, fontosabb ennél *a családgondozás.*, n melléállás, a megértő tanácsadás, a lelki gondozás. És a Hölgybizottság ezt csinálja.

A Hölgybizottság a jótéltélek. Mindenre vállalkozik, ha arról van szó, hogy segítsen. Urnagyjútsben vesz részt, teadélután rendez, hogy gyarapítsa az Egyesület jövedelmét, végzi a *családgondozás nagy, nehéz, körütekintő munkáját*. Eljár a bíróságoknál, fölügyel a bíróságoktól próbaidőre bocsátott fiatalokúakra, utána jár a leányanya tartásdíjának, munkához juttat fiatalokúakat, közvetít a tagegyesületeknél, kooperációt teremt a felekezeti és más egyesületekkel.

Tudományos laboratórium, ahol a gyermekvédelem, családgondozás és egyéb szociális problémák megbeszélésre kerülnek adott esetek alapján. Tagjait valósággal iskolázza. Elküldi előadások meghallgatására, onnan beszámolókat vár. Kerületközi bizottságokat alakít s munkaprogramját állandóan bővíti. Érdemes megnézni egy hölgy bizottsági tag naptárát. Alig van olyan nap, hogy ne vegyen részt valahol, mindig Isten nevében, a nagy ügy érdekében. Híveket toboroz, terjeszti az eszmét, szervezi a segítsést. Lángol, rajong, oktat, szervez. S ha felmerül a hirtelen segítség szüksége, ha már a privát jószív-mező le van aratva: jön a *gyorssegély-alap*. Vigyáz, hogy alapszabályokba ne ütközzék, de — mondjuk — nagyon liberálisan kezeli az alapszabályokat. A tél folyamán az utcán majd megfagyott gyerekek éjjeli szállást ad. Elmult ugyan 15 éves, de most jött ki a javítóból, az átmenetiből, mit csináljon.

Kis elhagyott, árva leánynak sikerül jóra való szücsmesternél állást szerezni Budapesten, de a gyerek Pápán van, nincs útiköltsége. Felét adja a mester, a többit: a gyorssegély. Igen ám, de a mester csak kosztot és lakást ad. Ki fogja a gyermeket ruházni? Hát ez is prob-

léma? Ezen is megakadhat, kérdezi a Hölgybizottság. És vállalják egyenként és együttesen a ruházást,

Nincs a modern szociális pszichológiának olyan módszere, melyet a Hölgybizottság ne alkalmazna. Tagjai tudják, hogy az első a jó *diagnózis*. Befut egy-egy környezetanulmány: beillenék szociológiai esszének. S a női lélek kifinomultsága párosul az ügybuzgalommal, a gyakorlati tudással, jól megfontolt *prognózist* eredményez s módot ad olyan *szociális terapiára*, melynek az eredményei nem világrengetők, de nagyon sokszor életeket mentenek, kis családi közösségeket állítanak helyre, könny helyére mosolyt fakasztanak s mint a próféta mondja: „*visszahajlítják az apák szívét a fiúkhoz és a fiúkat az apákhoz*”. Nincs ennél szebb munka, nincs ennél magaszosabb feladat, nincs ennél valóságosabb tevékenykedés, nincs ennél konstruktívabb működés. Öröködni a fiatalok életén, visszavezetni családjához a jó útról letért férjet, feldúlt családi közösségeket újra építeni, a meleg fészket: a családot összetereelni, istápolni, bátorítani jó szóval, derék tettel. Mosolyt fakasztani, ahol eddig könnyek folytak, dalt varázsolni, ahol eddig szitkok hangzottak, derűt, optimizmust, ahol eddig a sötét, kilátástalan kétségbeesés volt az úr — ez a Hölgybizottság munkája. És még ezer egyéb. Számokban nem regisztrálható, pénzértékben ki nem fejezhető, a bevétel és kiadás tételeit nem gyarapító, de munka, a legtöbbet érő munka, mert embereket teremt újjá, tehát Istendicsérét. *Isten nevének megszentelése Kidus hasem.*

É« one a munkára igen nagy szükség van, mert a patronázs fogalma nagyon kibővült. A borzalmas gazdasági krízis mind több és több családot bomlaszt szét, egyre több gyermeket és fiatalokút tesz elhagyottá, visz az erkölcsi romlás útjára, kerget a bűnbe. A prevenció, melv az egész patronázsmozgalmat szülte és amelynek jegyében Egyesületünk megalakult, egyre nagyobb jelentőséget nyer horizontális kiterjedésében is. A beláthatatlan zsidó nyomor a megoldásra, a segítségre váró problémák ezreit hozza nap, mint nap s nekünk föl kell készülnünk, állnunk az idők viharát és ősi optimizmussal és Istenbe vetett erős hittel tudatosan *kiterjesztenünk segítő munkánkat mindenkire*, aki arra rászorult. Kell, hogy a *patronázs-eszme nagy zsidó társadalmi mozgalommá növekedjék*, mert a patronálás mértéke már szinte túlnövi az Egyesület eredeti kereteit. Mindenkinek ki kell venni a munkából a részét! Ne riadjunk vissza a nehézségektől, az ezredéves erkölcsi intelem legyen a vezető gondolatunk: Mózes III. 19, 18. *Szeresd felebarátodat, mint tenmagadat. Éljen mindannyiunkban a szociális lelki ismeret, mert mindnyájan felelősek vagyunk.* A megkezdett munka pedig

folyjon tovább, addig, míg el nem érjük azt az ideális állapotot, hogy fölöslegessé válik a segítség, mert olyan nagyszerű gazdasági és társadalmi állapotok alakulnak, hogy nem lesz elhagyott gyermek, bűnöző liatalkorú. Addig azonban adjon erőt a további munkára az elmúlt 25 esztendő nehéz küzdelme, szolgáljon példának az Egyesület vezetőinek odaadó buzgalma és az a nagy megismerés, hogy *ember az embernek társa*, valamint a keserves jelennek talán legnagyobb vezető ideája: *a társadalmi szolidaritás erős érzése*. A pénzünk kevesebb lett. Adjunk tehát *minél többet a szívünkben*, a meleg szeretetünkben, az emberi megértésben.

Befejezésül elnökünknek, Székely Ferencnek, az alakuló ülésen elhangzott szavait idézzük: „Adott helyzet előtt állunk. Meghátrálnunk nem lehet. *Becsületbeli kötelessége a magyar zsidóságnak, hogy a patronázs munka ráeső részét vállalja és azt tisztességgel megoldja. Hiszem — mondja tovább, — hogy Izrael, mely évezredek át volt szegény, elhagyott és kizsájtott gyermeke a nemzetek nagy családjának — elfogult bírák ítéletével sújtva, — nem vonja meg a segítségét azoktól, akik a szerencsétlenek legszerencsétlenebbjei, mert szegények, gyámoltalan ok: gyermekek. Nehogy bűnbe essenek!*”

Varsányi Géza.

